

Perspectief

ChristenUnie *-jongeren*

Studentenmasterplan

Beter wonen, beter studeren

Werkgroep Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Werkgroep Ruimte en Mobiliteit

Colofon

Dit is het studentenmasterplan van
Perspectief, ChristenUnie jongeren.

Auteurs

Mark Zandvoort, Laura Wemmenhoven,
Femke van de Kolk en Rianne van der Ham

Vormgeving

Bernard Bos

Inhoud

Inleiding	3
Studentenhuisvesting	5
Hoger onderwijs	8
Het campusmodel	11
Wettelijk kader en proces	15
Aanbevelingen	19
Bijlagen	20

Inleiding

Beter wonen, beter studeren

Dit masterplan is geschreven door de werkgroepen Onderwijs, Cultuur & Wetenschap en Ruimte & Mobiliteit van PerspectieF, ChristenUnie-jongeren. Dit plan is bedoeld als onderliggend rapport voor het manifest 'Studentenmasterplan. Beter wonen, beter studeren'.

Het doel is toe te lichten wat er anders moet in de huidige leefsituatie van studenten in het hoger onderwijs.¹

PerspectieF constateert twee gerelateerde klachten omtrent het hoger onderwijs:

1. Studenten klagen over een tekort aan kamers. De wachttijd voor een kamer is lang, te lang. In sommige steden is de wachttijd zelfs meer dan 21 maanden².
2. Daarnaast is een veelgehoorde klacht dat studenten niet gemotiveerd genoeg zijn, te snel afhaken en er geen echte onderwijscultuur heerst in Nederland.

PerspectieF pleit voor een meer volwaardige toepassing van het campusmodel in studentensteden en denkt hiermee de twee bovenstaande problemen aan te kunnen pakken en een duurzaam toekomstperspectief te bieden voor het hoger onderwijs in Nederland.

1 Universiteiten en hogescholen.

2 LSVb, Kamernoodinventarisatie 2011, (2011, Utrecht). Zie <http://www.lsvb.nl/upload/Kamernoodinventarisatie%202011.pdf>

In dit masterplan wordt het bovenstaande idee verder uitgewerkt. Hoofdstukken één en twee gaan in op de huidige stand van zaken van studentenhuysvesting in Nederland en het hoger onderwijs. Hoofdstuk drie gaat over de, volgens PerspectieF, meest geschikte oplossing om de beschreven klachten op te lossen. In hoofdstuk vier wordt beschreven hoe deze oplossing het beste geïmplementeerd kan worden. Tot slot worden in hoofdstuk vijf aanbevelingen gedaan om te komen tot de realisatie van het campusmodel in Nederland.

Studentenhuisvesting

Beter wonen, beter studeren

1.1 Huidige situatie

Rond het begin van elk nieuw studiejaar verschijnen in de media berichten dat het voor (nieuwe) studenten lastig is een kamer te vinden. Er is immers een tekort aan kamers. Dit tekort aan studentenhuizen is lastig meetbaar, omdat er een sterke verwevenheid is met de reguliere woningmarkt. De woningmarkt voor studenten kan in drie onderdelen verdeeld worden.

1. Speciale studenteneenheden van sociale verhuurders (25%);
2. Kamers via particuliere verhuurders (48%); of
3. Huizen in de reguliere markt (23%), vaak met meerdere studenten.¹

Bovenstaande cijfers laten goed zien dat de woningmarkt voor studenten niet los gezien kan worden van de rest van de woningmarkt; in particuliere kamers en reguliere woningen (bijna 75%) concurreren studenten met niet-studenten.

In vele studentensteden is er een groot kwantitatief tekort aan studentenwoningen. Als het aanbod niet groter wordt of de vraag teruggedrongen wordt, gaat de schaarste in de komende jaren toenemen. Er moet dus snel iets gebeuren, anders zal de schaarste de komende jaren alleen maar sterker toenemen. Omdat de verwachte vraag naar kamers vanwege het stijgende aantal studenten in de nabije toekomst alleen maar toeneemt is actie vereist (zie tabel 1).

Tabel 1: ontwikkeling studentenaantallen²

	2010-2015	2015-2016	Uitwonend	Extra woningvraag 2010-2015
HBO	345.700	387.300	48%	19.968
WO	236.800	270.700	74%	25.086
Totaal	582.500	658.000		45.045

1 Laagland advies , Contrasten in de kamermarkt, een quickscan naar studentenhuisvesting in twintig studentensteden, (2010).

2 Kences Kenniscentrum Studentenhuisvesting, 'Bijlage bij persbericht 'nationaal akkoord studentenhuisvesting in de maak, (Utrecht, 27 oktober 2010). <http://www.kences.nl/documents/nieuwsberichtenbijlagen/BijlageNationaalakkoordstudentenhuisvesting.pdf>

Perspectief concludeert dat er geen centrale sturing plaatsvindt vanuit de rijksoverheid om het tekort terug te dringen. 'Vanaf 2003 is de inzet vanuit het Rijk gericht op het stimuleren van de inzet op studentenhuisvesting op lokaal niveau'³. Wel is er samenwerking tussen bijvoorbeeld de vier grote gemeenten die landelijke initiatieven nemen. Hierbij valt te denken aan het Landelijk Actieplan Studentenhuisvesting wat onlangs is gepresenteerd, en dat in samenwerking met de G4 geïnitieerd is. Echter door het gebrek aan centrale sturing verschilt het beleid per gemeente.⁴ Het leidend uitgangspunt is daarentegen overal hetzelfde, er moeten veilige woningen zijn, die vanuit sociaal oogpunt ingepast zijn in de buurt of wijk. Maatregelen die in de universiteitssteden genomen worden, zijn onder andere het stimuleren van aanbouw, het stellen van normen, het opstellen van campuscontracten, het aanpakken van illegaliteit en het nemen van OV-maatregelen. Het is duidelijk dat dit beleid in veel gemeenten nog onvoldoende effect sorteert. Er is immers nog een tekort aan studentenwoningen en dit tekort zal door de toenemende vraag alleen nog maar groter worden.

1.2 Oplossingsrichtingen

Om het tekort aan studentenhuisvesting terug te dringen kunnen drie oplossingsrichtingen worden gedefinieerd. Dit zijn:

1. De instroom van het hoger onderwijs verminderen.
2. De uitstroom van het hoger onderwijs bevorderen.
3. Het aanbod van kamers vergroten.

De instroom verminderen is een oplossingsrichting waaraan veel nadelen kleven. Het verminderen van de instroom door de populatie studenten te verminderen is in strijd met het belangrijke uitgangspunt dat iedereen moet kunnen studeren en druist in tegen het streven naar een kenniseconomie. Deze oplossing kan alleen in beeld komen als neveneffect van structurele veranderingen in het onderwijssysteem. Ook de instroom verminderen door thuiswonen te stimuleren stuit op veel bezwaren. Primair moeten studenten die op kamers willen dat ook moeten kunnen. Nadelen zijn er echter ook. Onder andere het genereren van extra mobiliteit en een daarmee zwaardere belasting van het OV en extra tijdsdruk op studenten gezien het feit dat zij langer moeten reizen. Voor Perspectief staat centraal dat de overheid (semi)private partijen in staat moet stellen om de woningwens van alle studenten te honoreren.

3 Antwoord minister Donner op schriftelijke vragen lid Voortman, GroenLinks.

4 Informatie op basis van een survey, uitgevoerd bij lokale CU-fracties in de 11 universiteitssteden.

De tweede oplossingsrichting wordt al veel toegepast in de praktijk: de uitstroom bevorderen. Door de invoering van de campuscontracten worden studenten binnen korte termijn na het afronden van hun studie gedwongen de studentenwoning te verlaten. Dit is een goed idee om de doorstroming te bevorderen, echter moeten er dan wel voldoende starterswoningen zijn om die doorstroming daadwerkelijk te realiseren. In de huidige woningmarkt is er een tekort aan (betaalbare) starterswoningen waardoor dit geen structurele oplossingen kan bieden voor het tekort aan studentenkamers.

De enige structurele oplossing is volgens Perspectief om het aanbod van kamers te vergroten. Dit gebeurt nu veel door tijdelijke bouw, bijvoorbeeld van containerwoningen. Maar dat is geen structurele oplossing. Deze woningen worden in relatief korte termijn afgeschreven of er kleven juridische problemen aan doordat de bebouwing alleen tijdelijk mag zijn. Tijdelijke bouw lost het tekort op lange termijn dus niet op. De laatste tijd krijgt ook ombouw van bestaande panden steeds meer aandacht. Met name de leegstand in de kantoorsector zou kansen bieden. Dit lijkt een mooie oplossing (en dat is het op beperkte schaal ook), maar er kleven praktische bezwaren aan. De panden liggen vaak op niet-strategische plekken, studenten willen en kunnen er niet wonen. Ook is het soms lastig om een kantoorpand om te bouwen naar studentenwoningen door de constructie van het pand. Soms lukt het wel om een kantoorpand om te bouwen naar studentkamers⁵, maar Perspectief ziet dit als een korte termijn oplossing.

Om studenten aan voldoende woonruimte te helpen, is nieuwbouw dus de enige lange termijn oplossing. In studentensteden is grond schaars en duur en is de concurrentie met andere functies en woningtypes groot. De ideale oplossing is het aanwijzen van specifieke plekken voor studentenhuisvesting, waar geen concurrentie plaatsvindt; namelijk Het Campusmodel. Deze ideale oplossing wordt verder uiteengezet in hoofdstuk 3.

5 Zie als voorbeeld het GEB-gebouw Rotterdam/ Stadswonen Vestia

Hoger onderwijs

Beter wonen, beter studeren

In het debat en de beeldvorming over het hoger onderwijs wordt veel gesproken over de matige prestaties en motivatie van de studenten. Wanneer Nederland in de toekomst weer bij de top wil horen, zal er juist een kwalitatieve investering binnen het onderwijs moeten plaatsvinden, dat blijkt ook uit de Strategische Agenda van het Hoger Onderwijs. Onderwijs is de weg naar succes, zonder een goede startkwalificatie zal een start op de arbeidsmarkt bemoeilijkt worden. Naast kennisvergaring is het onderwijs ook van belang voor vorming en persoonlijke, maatschappelijke ontwikkeling. Kennis is daarbij een middel tot persoonlijke intrinsieke ontwikkeling.

2.1 Huidige situatie

De ministerraad stemde in juni 2011 in met de Strategische Agenda Hoger Onderwijs van staatssecretaris Halbe Zijlstra, waarbij hogescholen en universiteiten voortaan worden afgerekend op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Het roer in onderwijsland wordt door het kabinet behoorlijk omgegooid. Studenten dienen beter en meer onderwijs te krijgen.

Ook heeft het kabinet het streven om het studieklimaat op instellingen flink te verbeteren in de hoop dat studenten minder lang over hun studie doen en meer uit de opleiding halen. De plannen van staatssecretaris Halbe Zijlstra zorgen tot op de dag van vandaag voor veel discussie. Duidelijk is dat de kwaliteit van het onderwijs beter moet en beter kan. Perspectief is van mening dat de oplossing zoals beschreven in dit document, een positieve bijdrage zal leveren aan de kwaliteit van het onderwijs.

Uit het rapport van de Commissie Veerman blijkt dat de studie-uitval te hoog is en het talent niet wordt uitgedaagd. Bovendien bestaat er te weinig flexibiliteit in het onderwijssysteem om de gevarieerde vraag van studenten en de arbeidsmarkt op elkaar afgestemd te krijgen.

De Commissie komt dan ook tot de conclusie dat het onderwijskundig bestel niet toekomstbestendig is. Het advies van de Commissie Veerman luidt dan ook dat er een krachtige impuls aan de kwaliteit en de diversiteit van het Nederlandse hoger onderwijs gegeven moet worden. Om dit te kunnen realiseren pleit de Commissie voor een zogenoemde drievoudige differentiatie. Allereerst in de structuur van het stelsel, in de profielen van de instellingen en als laatste in het onderwijsaanbod.¹

¹ Commissie Veerman (april 2010), Differentiëren in drievoud omwille van kwaliteit en verscheidenheid in het hoger onderwijs. Toekomstbestendig Hoger Onderwijs Stelsel, p. 8.

2.2 Oplossingsrichtingen

Het primaire doel van het huidige onderwijs is gericht op het verkrijgen van specialistische kennis. Secundair hieraan zijn de algemene kennis en vorming.

Dit begint al in het middelbare onderwijs, met de structuur van de Tweede Fase. Op jonge leeftijd moeten pubers al bepalen welke studierichting ze willen volgen. Het Hoger Onderwijs borduurt hier op voort. Perspectief is van mening dat de bovenmatige nadruk op specialistische kennis op jonge leeftijd onwenselijk is. Het levert de samenleving veel op als de bevolking over het algemeen goed is geïnformeerd. Daarnaast wordt de wereld steeds complexer en is een multidisciplinaire aanpak vaker vereist, waardoor specialisten op afgeschermden 'wetenschapseilandjes' niet voldoende is. Uiteraard vereist de grotere complexiteit van vraagstukken ook meer specialistische kennis. Maar door de focus te leggen op de een goede fundering, namelijk algemene kennis en vorming, en daarna te specialiseren wordt ook het hoge percentage studenten dat afvalt dan wel diverse malen wisselt van studie gereduceerd. Perspectief pleit er om die reden voor om het onderwijscurriculum zodanig te veranderen dat algemene vorming en kennis het uitgangspunt is en van daaruit kunnen studenten in de masterfase specialistische kennis opdoen. Dit heeft voordelen voor de student, omdat zij over meer kennis en vaardigheden beschikt, maar ook voor de maatschappij omdat het aantal studenten dat afvalt dan wel wisselt enorm reduceert, wat een kostenbesparend effect heeft. Het Hoger Onderwijs levert dan studenten af die zowel specialistische kennis als algemene kennis en vorming hebben. Binnen de context van de zogenoemde campusonderwijsmodel kan ruimte worden gecreëerd voor een brede oriëntatie binnen de bachelorfase.

Een andere effectieve oplossing voor de huidige situatie binnen het hoger onderwijs is een verdere doorvoering van 'selectie aan de poort'. Het principe van selecteren is onderdeel van een pakket plannen om onderwijsverbetering te realiseren in het hoger onderwijs. In Nederland wordt hier al mee geëxperimenteerd, zoals bij de opleiding bestuurs- en organisatiekunde aan de Universiteit Utrecht en bij university colleges. De huidige politiek staat te trappelen om dit experiment landelijk in de praktijk te brengen en gaat er dus van uit dat selecteren leidt tot verbetering. Terwijl het de veronderstelde oorzaak van het probleem niet aanpakt. Een van de veronderstelde oorzaken is dat in het voortraject, onder andere op middelbare scholen, de keuze voor een studie niet weloverwogen gemaakt wordt. Om dit te voorkomen dient een duidelijke motivatie aanwezig te zijn voordat de student toegelaten kan worden, wat kan worden getoetst in een toelatingsgesprek. Deze intrinsieke motivatie versterkt de motivatie tot studeren en binnen het campusonderwijsmodel zal dit leiden tot stimuleren van elkaar. Dit traject moet gelieerd zijn aan het proces vanuit hogescholen en universiteiten die een toegankelijke en doelmatige informatievoorziening met betrekking tot de studie in gang zetten.

Naast de wijziging in het onderwijscurriculum zou de kwaliteit van het hoger onderwijs ook verbeterd kunnen worden door een integrale conceptuele benadering van onderwijs dat samenkomt in het campusonderwijsmodel. Op deze wijze wordt de intrinsieke motivatie van de studenten gevoed, verbeterd het onderwijsklimaat en wordt het tekort aan studentenhuysvesting gereduceerd.

Het campusmodel

Beter wonen, beter studeren

In de voorgaande hoofdstukken zijn problemen en mogelijke oplossingen beschreven op het gebied van studentenhuisvesting en hoger onderwijs. Perspectief denkt dat een meer volwaardige toepassing van het campusmodel een structurele oplossing biedt voor deze problemen. In de eerste paragraaf wordt het campusmodel uitgelegd, in de tweede paragraaf wordt beschreven hoe Nederland er momenteel voorstaat op het gebied van campusrealisatie. In de daaropvolgende paragrafen worden vanuit de ruimtelijke en onderwijskundige hoek de voordelen van het campusmodel benoemt.

3.1 Het campusmodel

Met de term campus wordt een universiteitsterrein bedoeld waarop woningen en voorzieningen voor zowel docenten als studenten aanwezig zijn. Dit principe is ontstaan in de Verenigde Staten en wordt inmiddels in vele andere landen toegepast. Het model voor de campusbouw, waarbij alle bijbehorende gebouwen van de universiteit op één terrein gesitueerd zijn, is in de Verenigde Staten ontstaan.

Het campusmodel zet de student centraal door zo gunstig mogelijke condities te schaffen om optimale prestaties te leveren. Het campusmodel pleit dus niet alleen voor onderwijsgebouwen en woningen op één terrein, maar vindt het ook belangrijk dat er studentgerelateerde voorzieningen aanwezig zijn, zoals faciliteiten die een brug slaan tussen studeren en het bedrijfsleven, zodat afgestudeerden gemakkelijk een baan vinden.

Verder is de verwachting dat door de integrale benadering van onderwijs en wonen op een campus de onderwijsresultaten aanzienlijk zullen verbeteren. Het studierendement op een campus blijkt aanzienlijk hoger te zijn dan in het reguliere hoger onderwijs. Uit onderzoek blijkt dat de context waarbinnen het onderwijs plaatsvindt van groot belang is voor de te behalen studieresultaten. Eén van de redenen daarvoor is dat intrinsieke motivatie bepalend is voor de studieresultaten.

3.2 Campussen in Nederland

In Nederland is slechts zeer beperkt studentenhuisvesting te vinden op campussen. Het enige voorbeeld van een campus 'volgens Amerikaans model' is de campus in Enschede. Hier wonen 2200 studenten en zijn er veel voorzieningen¹.

1 Woningstichting de Veste (2011) <http://www.acasa.nl/nl/overacasa/acasa.doc/>

Opvallend hierbij is dat men niet hoeft te studeren aan de universiteit om op de campus te mogen wonen. Daarnaast zijn er enkele kleinschalige campussen zoals De Roosevelt Academy (in Middelburg, 600 studenten) en University College Utrecht (Utrecht, 700 studenten). Deze kleinschalige passen selectie aan de poort toe, zodat alleen goede en gemotiveerde studenten kunnen deelnemen. Van alle studenten zijn ongeveer een kwart tot een derde internationale studenten.

In Middelburg laat de Roosevelt Academy zien dat campussen op een goede manier kunnen functioneren in Nederland. PerspectieF heeft de decaan van de Roosevelt Academy geïnterviewd om een beter beeld van het functioneren van de Roosevelt Academy te krijgen. De ontstane beschrijving, opgenomen in bijlage 1, kan als inspiratie dienen voor het verder ontwikkelen van campussen in Nederland.

3.3 Ruimtelijke meerwaarde

Het bouwen van studentenwoningen voor het hoger onderwijs heeft vanuit het huisvestingsperspectief verschillende voordelen:

1. Studentenwoningen zijn losgekoppeld van de reguliere woningmarkt.
2. Mobiliteit voor woon- studeerverkeer wordt gereduceerd tot nagenoeg nul.
3. Minder overlast voor omwonenden, omdat de studentenpopulatie sterk geconcentreerd is

De Adviesraad Studentenhuisvesting heeft in een adviesrapport ten aanzien van de problematiek van studentenhuisvesting gesproken over het campusmodel. In tegenstelling tot het model in de VS of het Verenigd Koninkrijk zijn de onderwijsvoorzieningen in Nederland doorgaans verspreid over een groot gebied. Als er al sprake is van een bepaalde mate van concentratie dan is er meestal een verscheidenheid van andere functies in dat gebied. Bovendien liggen de onderwijscentra in Nederland veel vaker middenin of dicht tegen de stad aan. Het ligt voor de hand dat op basis van beschikbare grond en grondprijzen toekomstige campusontwikkelingen aan de randen van steden gerealiseerd zullen worden. Deze trend voor onderwijsinstellingen is al zichtbaar, bijvoorbeeld in Leeuwarden en Groningen. De onderwijsinstellingen zijn hier gecentreerd en op deze plekken is ontwikkelruimte voor een volledig campusmodel beschikbaar. Er moet hierbij opgemerkt worden dat met het bouwen van meer campussen in Nederland PerspectieF niet bedoelt dat er hele nieuwe hoger onderwijsinstellingen uit de grond moeten worden gestampt. De huidige universiteit en hogeschoolinstellingen moeten deze verbetering maken.

Volgens de Adviesraad is het van belang dat er gewaakt wordt voor een monocultuur op de campus. Er moet sprake zijn van een goede mix van onderwijsgerelateerde en niet-onderwijs gerelateerde voorzieningen.

De campus vormt de basis voor samenwerkingsverbanden tussen vakgebieden, onderwijsinstellingen onderling en onderwijsinstellingen en andere voorzieningen. Regie is noodzakelijk bij het realiseren van een campus, omdat het proces anders verandert in tegenstrijdige belangen en de focus op de realisatie verloren kan gaan.

Perspectief F ziet de onderwijsinstellingen als de beste regievoerders, omdat de kerntaak van deze goed onderwijs en onderzoek afleveren is. De ontwikkeling van de campus zal daardoor automatisch aan dit doel ondergeschikt zijn. De onderwijsinstelling dient wanneer er wordt gekozen voor het campusmodel een stedenbouwkundige visie op te stellen, op basis waarvan de campus nader ingericht kan worden. Deze visie moet integraal opgesteld worden, in samenspraak met lokale overheid en partijen die zorgen voor andere functies op de campus. Mogelijke opties voor de regie van de onderwijsinstelling zijn het opstellen van convenanten met de andere partijen en vergaande bevoegdheden om de ruimtelijke ordening te beïnvloeden. De gemeente kan de invulling van de ruimte bijvoorbeeld binnen een kader in het bestemmingsplan verder over kunnen laten aan de campus.

Bedrijven die de campus kunnen versterken moeten worden betrokken en gestimuleerd om op de campus een vestiging te openen. Deze stimulatie kan plaats vinden door de ruimtelijke besluitvorming gemakkelijker te maken en door aantrekkelijke omstandigheden voor met name onderzoek en ontwikkeling. De onderwijsinstelling kan als regievoerder bedrijven voorrang geven op basis van een vooropgezet profiel, vastgelegd in bijvoorbeeld de eerder genoemde visie. Onderwijs en onderzoek moet prioriteit hebben op de campus en andere voorzieningen dienen daaraan een ondergeschikte rol te hebben. Vanuit dit model volgt dat voor studentenhuysvesting de randen van de campus de aangewezen locatie zijn.² Door gunstige omstandigheden in de ruimtelijke besluitvorming, campuscontracten en convenanten met de onderwijsinstelling voor het huisvesten van bepaalde groepen studenten is de bouw van studentenhuysvesting aantrekkelijk en veilig voor investeerders. Het model draagt zo bij aan meer en betere studentenhuysvesting, waarbij meteen een kwaliteitsslag in het onderwijssysteem gemaakt wordt.

3.4 Onderwijskundige meerwaarde

In diverse onderzoeken wordt in positieve bewoordingen gesproken over het campus-onderwijs en de studieresultaten van studenten die op een campus wonen. Uit een onlangs bericht van het NRC blijkt dat studenten aan de university-colleges studeren betere studieresultaten behalen ten opzichte van andere studenten. Hoewel we in Nederland niet veel campussen hebben, zijn er wel enkele voorbeelden. Op de University College van Amsterdam halen de studenten jaarlijks gemiddeld 96 % van de studiepunten. De uitval van studenten in het eerste semester van 2010-2011 bedroeg 2 %.

2 DUWO, 5 jaar adviesraad Studentenhuisvesting,(Delft, 2010), 40.

Op de University van Utrecht rond 90% van de studenten hun opleiding binnen 3 jaar af.³

De onderwijsraad heeft in 2008 nog gepleit voor een terugkeer van internaten bij de universiteiten om op deze wijze de studenten aan de studie te binden. Volgens de Onderwijsraad doen universiteiten er verstandig aan om zich intern ook kleinschalig te organiseren. Ook de Onderwijsraad heeft gepleit voor een landelijk spreidingsplan van university colleges, waarvoor studenten een toelatingsexamen moeten doen en waar de studenten op een campus wonen.⁴

H. Adriaansens⁵, decaan van het Roosevelt Academy, ondersteunt dit wanneer hij aangeeft dat de goede resultaten van studenten van de Roosevelt Academy onder andere worden veroorzaakt door het wonen op de campus. Het wonen op de campus zorgt er volgens hem voor dat studenten onderling veel contact hebben en meer gericht zijn op het gezamenlijk studeren, wat resulteert in een positief studieklimaat. Dit heeft voor de student positieve gevolgen voor de studiedoelen die hij/zij zichzelf stelt. Volgens Wentzel en Wigfield⁶ is namelijk de sociale groep waarin een student zich bevindt erg belangrijk. De groep is bepalend of de student zich relateert aan bepaalde doelen of dat hij deze juist verwerpt. Het studeren op een campus zou er dus voor kunnen zorgen dat de student meer doelgericht bezig is met studeren omdat het studentenleven plaatsvindt op de campus. Deze doelgerichtheid gaat gepaard met een selectie aan de poort, waarbij gekeken wordt naar de motivatie en competenties van de studenten.

De Onderwijsraad⁷ heeft in 2008 gepleit voor een terugkeer van internaten bij de universiteiten, om op deze wijze de studenten aan de studie te binden. Volgens de Onderwijsraad doen universiteiten er verstandig aan om zich intern kleinschalig te organiseren. Ook heeft de Onderwijsraad gepleit voor een landelijk spreidingsplan van university colleges, waarvoor studenten een toelatingsexamen moeten doen en waar de studenten op een campus wonen. Adriaansens geeft aan dat het wonen op een kleinschalige campus ervoor zorgt dat er meer interactie ontstaat tussen de docenten en de studenten. Dit zou niet alleen de educatieve ontwikkeling van de studenten ten goede komen, maar ook zorgen dat studenten meer verantwoordelijkheidsbesef ontwikkelen.

3 <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/02/22/tien-opleidingen-selecteren-al-aan-de-poort-en-dat-werkt>

4 Onderwijsraad, Een succesvolle start in het Hoger Onderwijs, Den Haag 2008.

5 Decaan Roosevelt Academy, Middelburg. Zie ook bijlage 1.

6 Wentzel, K.R., & Wigfield, A., Academic and social motivational influences on students academic performance. Educational psychology review, 10, (1998), 155-175.

7 Onderwijsraad, Een succesvolle start in het Hoger Onderwijs, (Den Haag 2008).

Wettelijk kader en proces

Beter wonen, beter studeren

In dit hoofdstuk wordt eerst kort ingegaan op de verhouding van het campusmodel met de huidige Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Daarna worden de betrokken actoren bij de realisatie en financiering kort besproken. Als laatste wordt een kort ontwikkelingspad gegeven voor de realisatie van campussen, waarbij aandacht is voor de transitie naar een dergelijke onderwijssysteem.

4.1 Wettelijk kader

In de huidige wetgeving, de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, is niet specifiek aandacht voor het campus-onderwijs.¹

Wanneer het gaat om het onderwijs op de campus dient de overheid een centraal beleid te gaan voeren. Dit kan door ruimte te bieden voor een brede bachelor-fase binnen de context van een campus. De overheid kan centraal randvoorwaarden stellen waaraan de campussen dienen te voldoen zonder daarbij direct in te grijpen in het onderwijsaanbod. Hierdoor blijft de diversiteit van het onderwijscurriculum in de bachelorfase in stand. Het is evident dat het onderwijs dat op de campussen aangeboden wordt, dient te voldoen aan de vigerende kwaliteitseisen die gesteld zijn in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wat dat betreft ziet PerspectieF voldoende ruimte binnen de huidige wetgeving.

Naast centrale randvoorwaarden kan de overheid centraal beleid voeren door er zorg voor te dragen dat de financiering van het campus-onderwijs gelijk gesteld is met het regulier hoger onderwijs. Door de kleinschaligheid van het onderwijs betekent dat er op een andere wijze met de bezetting van docenten om dient te gaan. In de praktijk zal dat betekenen dat er meer docenten noodzakelijk zijn. De overheid dient om die reden ruimte te scheppen in financieel opzicht. Deze schijnbare kostenverhoging wordt gecompenseerd door een hoger studierendement van deze studenten. Dat neemt niet weg dat de investeringen niet gering zullen zijn. Voor PerspectieF zijn, ondanks de huidige crises, investeringen in het onderwijs van groot belang. Op de lange termijn is de kwaliteit van het onderwijs en de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving op de campus gebaat bij het campusmodel. Met het oog op de toekomstbestendigheid van het hoger onderwijs is de aanleg van campussen de juiste keuze.

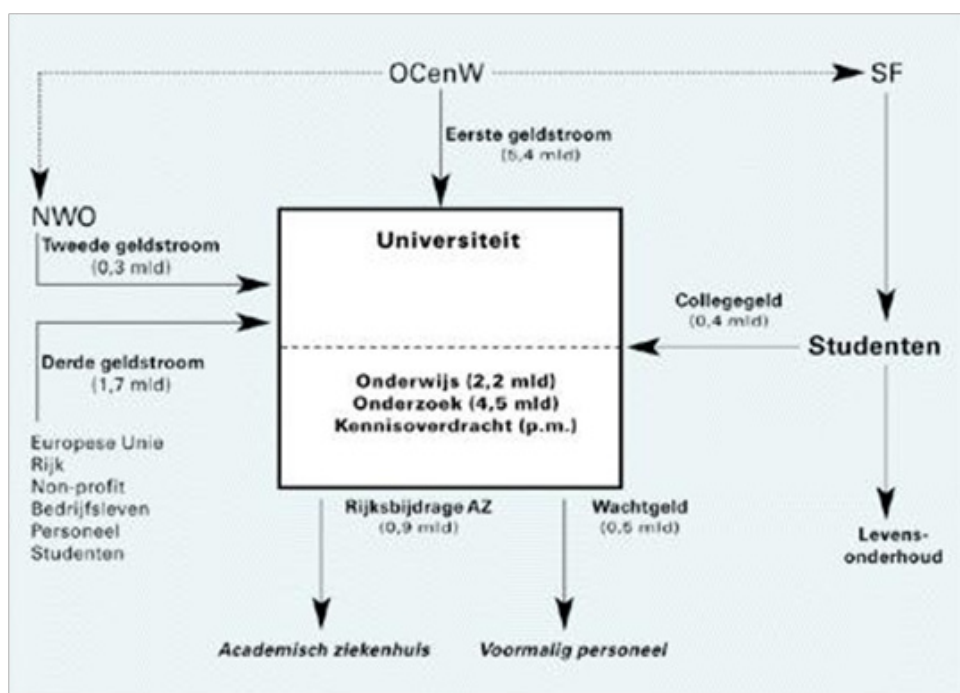
1 http://wetten.overheid.nl/BWBR0005682/volledig/geldigheidsdatum_14-11-2011#Hoofdstuk9_TITEL1_Paragraaf2_Artikel911

4.2 Betrokkenen bij de campusbouw

Er moet voorop gesteld worden dat door de huidige recessie het voor veel partijen lastig is te investeren in nieuwbouwprojecten. Perspectief denkt echter dat deze investering het waard is en adviseert om slim te investeren zodat kosten gespreid kunnen worden. In deze paragraaf worden partijen beschreven die volgens Perspectief zich bezig dienen te houden met de ontwikkeling van campussen.

Instellingen hoger onderwijs

Voor hoger onderwijs instellingen is het in de tijden van economische crisis lastig te investeren in vastgoedontwikkeling. In figuur 1 is weergegeven welke geldstromen bij een universiteit/ hogeschool binnenkomen. Hieruit blijkt dat het ministerie van OC&W (rechtstreeks of via de NWO/ KNAW) voor de belangrijkste inkomsten zorgen. Uit bronnen² blijkt dat de drie beschreven geldstromen van hoger onderwijs instellingen flink aan het afnemen zijn en dat de student hier min of meer voor op moet draaien. Perspectief vindt dat de hoger onderwijs instelling meer budget moeten krijgen om mee te kunnen denken over de plaatsing van meer campusfuncties en hier ook een stem in te hebben.

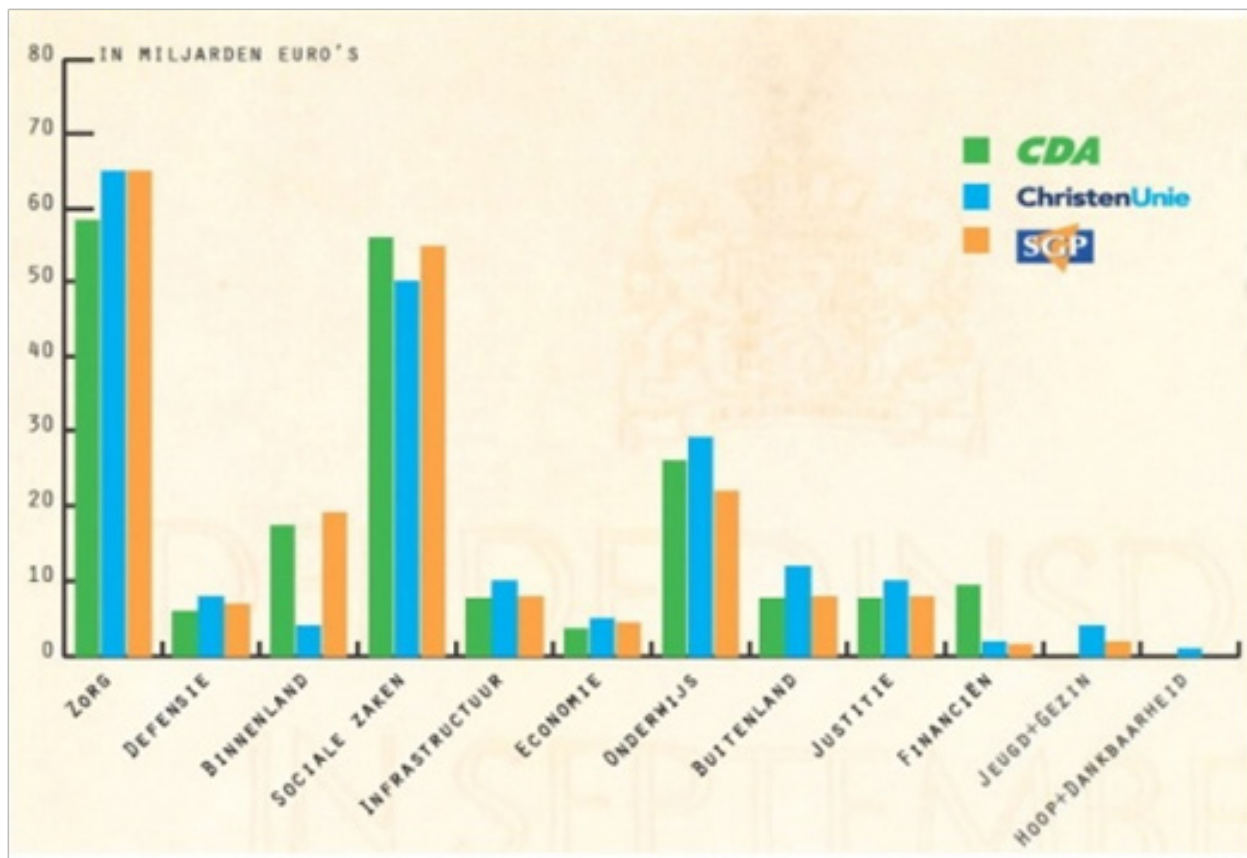

Figuur 1 Geldstromen hoger onderwijs

2 Notitie externe financiering TU Delft/ Begroting 2011 Universiteit Utrecht

Nationale overheid

Zoals hierboven gesteld vindt Perspectief dat er meer geld moet naar onderwijs (zie ook figuur 2) om op deze manier het campusmodel meer toe te passen in Nederland. Perspectief denkt dat de financiering van campusbouw integraal moet worden aangepakt en door samenwerking met meerdere partijen tot stand dient te komen.

Figuur 2: miljoenennota door jongeren³

Woningbouwcorporaties

Woningcoöperaties spelen een rol in de studentenhuisvesting als een belangrijke aanbieder van woningen voor studenten. Een aantal woningcoöperaties heeft zich aangesloten bij een samenwerkingsverband ten bate van kennisoverdracht en lobby genaamd 'Kences'. Perspectief ziet in woningbouwcorporaties een ideale partij om de woningbouw op campussen vorm te geven, liefst binnen een convenant met de onderwijsinstelling om verzekerd te zijn van huurders.

3 <http://www.perspectief.nu/k/nl/n8490/news/view/492700/59335/Miljoenennota-door-jongeren-Reformatorisch-Dagblad.html>

Bedrijven

Perspectief denkt tot slot dat het slim is om toonaangevende en innoverende bedrijven te betrekken bij de ontwikkeling van meer campusfuncties. Het resultaat is dan dat de studie aansluit bij de wensen van het werkveld waardoor het gat tussen de theorie en praktijk wordt verkleind. Daarnaast kunnen talenten door bedrijven makkelijker worden binnengehaald. Daarnaast kunnen betere stageplaatsen worden gecreëerd en kunnen onderwijsinstellingen real-life opdrachten door studenten laten uitvoeren tijdens de opleiding.

4.3 De realisatie van het campusmodel

Om het campusmodel te realiseren is tijd, geld en een duidelijk focus nodig. Met investeringen van de overheid, onderwijsinstellingen en bedrijven en de regierol van de onderwijsinstelling is de realisatie enkel een kwestie van tijd. In figuur 3 zijn de eerder genoemde facetten vertaald in een viertal stappen die nodig zijn om tot de realisatie van het campusmodel te komen.

1. Vorm een consortium

1. hogeronderwijsinstelling
2. plaatselijke overheden
3. woningbouwcorporatie(s)
4. bedrijven

2. Analyseer (geografisch & financieel)

1. welke functies missen er?
2. staan er panden leeg in de directe omgeving?
3. hoeveel vraag is er naar kamers?
4. is er budget om te investeren in nieuwbouw? of is op korte termijn tijdelijke bouw realistischer?

3. Betrek kleine partijen

1. cateringbedrijven
2. dagelijkse voorzieningen
3. sport & vrije tijd
4. overige

4. Investeer & beheer

1. investeer slim in de functies waar veel vraag naar is
2. denk samen met de kleine partijen na over de inrichting
3. houd rekening met toekomstige trends
4. denk na over beheer

Figuur 3 Facetten realisatie campusmodel

Hierbij moet opgemerkt worden dat dit per gemeente en zelfs per onderwijsinstelling kan verschillen. Met het model zoals Perspectief dat in dit document beschreven heeft moet het mogelijk zijn een per situatie specifieke realisatie van het campusmodel te bewerkstelligen.

Voor de overgangsfase moeten gemeenten wel door blijven gaan met het vergroten van het aanbod studentenwoningen. Dit kan het beste gedaan worden via tijdelijke woningen, zoals de bekende containerwoningen en de stimulering van de bouw van starterwoningen die nodig zullen blijven om starters van een huis te voorzien. Daarmee wordt, zonder het risico investeringen te verspillen, ruimte gemaakt voor het campusmodel. Als de locatie voor de realisatie van de campus bekend is, kunnen definitieve woningen gerealiseerd worden om het blijvend tekort aan studentenkamers het hoofd te bieden.

Aanbevelingen

Beter wonen, beter studeren

√ PerspectieF ziet in dat het campusmodel niet op korte termijn gerealiseerd kan worden en beschouwd het model dan ook als dé toekomst voor op de lange termijn. Om te zorgen dat campussen op de lange termijn realiseerbaar worden, zijn ook op korte termijn maatregelen gewenst. PerspectieF ziet in het realiseren van tijdelijke woonruimte als korte termijnoplossing. In hoofdstuk 1 van dit masterplan staat beschreven dat het transformeren van kantoren naar studentenkamers of het plaatsen van tijdelijke studenten woningen als geschikte korte termijnoplossing wordt gezien.

√ Hoger onderwijsinstellingen, woningcorporaties en gemeenten moeten een meer leidende rol gaan spelen bij het ontwikkelen van campussen. De nationale en gemeentelijke overheden kunnen door sturing centraal staan bij de ontwikkeling van campusfuncties. Zij kunnen, onder andere door grondpolitiek¹, sturing geven aan de opzet van de campus.

√ De instellingen voor het hoger onderwijs dienen wanneer er wordt gekozen voor het campusmodel een stedenbouwkundige visie te hebben, op basis waarvan het campusterrein nader ingericht wordt. Deze visie moet niet alleen worden opgesteld door de instelling, maar juist worden gevoed door partijen die zorgen voor andere functies op de campus.

√ De nationale overheid moet het ontwikkelen van campussen stimuleren en partijen bij elkaar brengen. Binnen de huidige wetgeving bestaat er ruimte om het onderwijs op een campus te faciliteren. De rol van de overheid hierin is om duidelijke randvoorwaarden te scheppen waaraan de campussen dienen te voldoen. Middels accreditatie, zoals dat ook in het regulier hoger onderwijs plaatsvindt, kan bezien worden of aan de kwaliteit wordt voldaan.

√ Woningbouwcorporaties, gericht op studenten, zijn met hun kennis en financiële middelen onmisbaar bij het ontwikkelen van campussen.

√ Gemeenten moeten in bestemmingplannen ruimte geven aan de lange termijn ontwikkeling van campussen en de korte termijn oplossing van tijdelijke wooneenheden/ het transformeren van kantoorruimte tot studentenwoning.

1 lees ruimtelijk beleid

Bijlagen

Beter wonen, beter studeren

Bijlage 1

INTERVIEW MET DR.H.ADRIAANSENS, DECAAN ROOSEVELT ACADEMY, 9 JUNI 2011

De keuze voor de huidige inrichting van het Roosevelt Academy is gebaseerd op Amerikaans model vanuit de gedachte dat het Hoger Onderwijs in Nederland beter en anders georganiseerd kan worden, met name in de bachelor-fase. Uit de praktijk blijkt dat 90% van de studenten van de Roosevelt Academy in vergelijking met andere studenten, binnen de gestelde termijn van 3 jaar hun bachelor-diploma behalen. Het rendement van het campus-model is in vergelijking ten opzichte van het regulair universitair onderwijs aanmerkelijk hoger. In het reguliere academisch onderwijs ligt het rendement op 20-25% van de studenten die binnen 3 jaar de bachelor behaald. De reden daarvan is gelegen in:

- √ In de combinatie college en campus.
- √ De brede opzet van de bachelor met de nadruk op de brede oriëntatie van de studenten.
- √ Juist de interactieve benadering en het contact tussen studenten onderling en de docenten op de campus heeft naast een sociaal aspect ook invloed op de educatieve ontwikkeling van studenten.
- √ Naast de studie, verrichten de studenten ook extra-curriculaire activiteiten.
- √ Door het campus-onderwijsmodel zijn de studenten gericht op het gezamenlijk studeren.
- √ De cultuur die aanwezig is op de campus

De Roosevelt Academy heeft van het Amerikaanse campusmodel met name de brede oriënterende fase van de bachelor overgenomen. Een ander aspect is het vraaggestuurd onderwijs ten aanzien van de studenten; de studenten zijn zelf verantwoordelijk voor het samenstellen van hun eigen onderwijsprogramma. Dit gebeurt uiteraard aan de hand van strikte keuzeregels.

De schaal waarop de campus op de Roosevelt Academy vorm is gegeven is overgenomen van de gehanteerde structuur in Oxford en Cambridge:

Reformatoerisch model (presbyteriaans) : congregaties die naast elkaar en met elkaar bekend zijn.

Het onderwijs is niet enkel gericht op het ontwikkelen van academische vaardigheden. Maar ook op de ontwikkeling van een verantwoordelijkheidsbesef, wat een onderligger is van academische kwaliteiten, ten aanzien van de studenten en docenten. Door de kleinschaligheid is dat ook mogelijk om daarop op toe te zien.

De context waarbinnen het onderwijs plaatsvindt is bepalend voor de behaalde studieresultaten, om de reden dat de context de initiële motivatie bepaalt en dus de resultaten.

Toelatingsbeleid

Iedere aankomende student is welkom op de Roosevelt Academy. Bij de toelating wordt specifiek naar de motivatie en de referenties van de schooldecanen gekeken. In de beeldvorming bestaat het beeld dat enkel excellente leerlingen worden toegelaten, maar de studenten worden juist opgeleid om te excelleren. De Roosevelt Academy is een excellent onderwijsinstituut.

Financiering

In de media wordt eveneens een beeld geschetst als zijnde dat University Colleges en campussen een elitaire aangelegenheid is. Dat blijkt een misvatting te zijn, omdat op het Roosevelt Academy het reguliere collegegeld wordt geheven. Roosevelt Academy is opgericht om te laten zien dat voor hetzelfde publieke geld intensief of excellent onderwijs gegeven kan worden en dat dus ook kan tegen hetzelfde, wettelijk voorgeschreven collegegeld. Reguliere universiteiten voelen dat als een belediging voor hun eigen beleid. Om die reden hebben zij ervoor gezorgd dat de Roosevelt Academy voor slechts 90% vanuit publieke middelen wordt gefinancierd, waardoor de Roosevelt Academy wordt gedwongen om een beroep te doen op de regio of het collegegeld te verhogen. De regio bleek bereid te zijn om gedeeltelijk in te springen, zij het dat per saldo nu voor minder dan 'hetzelfde geld' excellent onderwijs wordt verzorgd. Door de heer Adriaansens wordt de hoop uitgesproken dat deze onrechtvaardigheid niet lang meer duurt.

Kleinschalig onderwijs blijkt juist door de kleinschaligheid meer rendement op te leveren. Bij reguliere universiteiten is sprake van veel bureaucratie en kosten die gelegen zijn in overhead, deze kosten worden binnen de Roosevelt Academy niet gemaakt. Door het onderwijs te organiseren naar presbyteriaans model kunnen deze kosten gereduceerd worden. Het gehanteerde episcopale model binnen het reguliere hoger onderwijs is gericht op schaalvergroting, met als reden dat dit efficiënteren kostenbesparend zou zijn. In de praktijk blijkt daargeen sprake van te zijn.

Uitval studenten

Gezien de hoge uitval van de studenten binnende reguliere universiteiten kan het campus-model een alternatief zijn. Enerzijds vanwege de nadruk op de algemeen oriënterende inrichting van de bachelor, anderzijds vanwege het hoge rendement dat behaald wordt binnen de campus. Door het aangeboden Liberal Arts & Sciences format dat op de Roosevelt Academy wordt aangeboden, worden studenten in staat gesteld om geleidelijk op hun hoofd- en bijvak in te zoomen. In tegenstelling tot reguliere universiteiten waar 483 studierichtingen zijn en waardoor ook 483 kansen zijn om verkeerd te kiezen.

Uit onderzoek van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt is gebleken dat Nederland per jaar 6 miljard euro kwijt is aan het maken van een verkeerde studiekeuze. Dat geld kan volgens de heer Adriaansens juist in deze tijd besteed worden aan een kwaliteitsimpuls in het Hoger Onderwijs.

BIJLAGE 2

KORTE SURVEY STUDENTENSTEDEN

Rotterdam

Beste Aldert van Eck en Mark Zandvoort,

Op dit moment zijn er in Rotterdam bij mijn weten geen knelpunten wat betreft studentenhuisvesting. Op de campus Woudestein van de Erasmus Universiteit wordt gewerkt aan plannen om studentenhuisvesting op de campus mogelijk te maken. Voor zover ik weet is dat voornamelijk bedoel voor internationale studenten. Verder zijn woningcorporaties hier vooral bij betrokken.

Gemeente Rotterdam is wel geïnteresseerd in de vestiging van hoger opgeleiden in de stad. Het is dus wenselijk dat de afgestudeerden zich blijvend vestigen in Rotterdam.

Onze fractie ziet momenteel geen aanleiding om bepaalde maatregelen te nemen. Wel vinden wij het in een wat breder kader, wenselijk dat de Erasmus Universiteit zich meer zou binden aan de Rotterdamse binnenstad, aangezien campus Woudestein (alle faculteiten behalve de geneeskunde studie, die is gevestigd in het Erasmus Medisch Centrum) aan de rand van de stad ligt. Bovendien zien wij in de leegstand van kantoren, mogelijkheden om meer studentenhuisvesting in het centrum te creëren.

Dit is globaal onze visie, ik hoop dat ik jullie hiermee verder heb geholpen. Als er nog vragen zijn, hoor ik het wel.

Met vriendelijke groet,

Frank de Bel

Fractiemedewerker ChristenUnie-SGP Rotterdam

Utrecht

Beste Aldert en Mark,

Dank voor jullie mail. Interessant onderwerp. De ChristenUnie Utrecht vindt het erg belangrijk dat er voldoende studentenhuysvesting is in Utrecht. In ons verkiezingprogramma stelden wij: *"Goede huysvesting voor studenten en voldoende doorstroommogelijkheden zijn daarvoor essentieel. De ChristenUnie vindt het daarom belangrijk dat er meer woningen voor studenten gerealiseerd worden. Nu de appartementen van City Campus Max opgeleverd zijn, is het tijd voor een nieuw project. Goede spreiding van studentenhuysvesting over de stad is daarbij een voorwaarde. Om de doorstroming te bevorderen moet er bij nieuwbouwprojecten extra aandacht worden besteed aan starters op de woningmarkt"*.

Daarnaast zijn wij bezig met visievorming rondom omzetting van woonhuis naar studentenhuys. We zijn in bredere context ook bezig met nadenken over de woningmarkt. Komende week zal ik nog even verzamelen welke maatregelen er nu allemaal al van kracht zijn.

Ik ga met alle plezier een keertje met jullie om tafel om te overdenken.

In de cc doe ik onze fractievoorzitter in Utrecht, Mirjam Bikker.

Groet,

IJmert

Eindhoven

Beste Perspectievers,

Momenteel zijn we niet meer in de Raad vertegenwoordigd, maar ik geef graag kort aan wat in voorbije raadsperiode is gepasseerd.

Er is een nota Eindhoven Studentenstad aangenomen met daarin ook aandacht voor huysvesting.

Zover ik nu kan zien is het bereid met betrekking tot huysvesting in orde; de uitvoering weet ik momenteel niet. Veel extra is gedaan voor huysvesting van buitenlandse studenten.

Wat onze insteek was :

Er moet voldoende en geschikte (veiligheid, privacy,e.d.) huysvesting aanwezig zijn voor zowel HBO als WO studenten Ook goede mogelijkheden om buitenlands

talent aan te trekken.

Voorkomen dat huizenmelkers nodig zijn. dit ook actief bestrijden.

Er zijn bedreigingen tgv werkforensen uit Polen, e.d. voorkomen dat er concurrentie positie ontstaat.

We hebben ook altijd gepleit voor goed OV voor doelgroep studenten waarmee de druk op wonen in EHV zelf af kan nemen omdat niet iedereen in de stad zelf wil wonen.

Tot zover een korte reactie. Succes met goede initiatief.

Desgewenst kan ik nog wel de nota en bijbehorende publicaties opvragen. Dat vergt wat meer tijd maar je zou zelf ook bij de Griffie kunnen navragen.

Groet, Ko Jansen

Delft

Bijlage: Notitie College Delft

Beste leden van de werkgroep,

Bijgevoegd een notitie van ons Delftse college van B&W, die vorige week binnenkwam.

Ik denk dat het stuk goed aangeeft hoe men hier in Delft bezig is (met gemeente, DUWO, TU en Rijk).

Met Stip (studenten techniek in de politiek) in het college, hoeven wij ons als CU niet echt druk te maken om studentenhuisvesting.

Dat is al breed onder de aandacht. Het is dus niet ons speerpunt.

Gevraagd naar onze visie:

Prima om te investeren in extra studentenhuisvesting, zeker bij groei van het aantal studenten. Goed dat daarbij ook aandacht is voor groeiende groep buitenlandse studenten.

Echter; let ook op randvoorwaarden: goed OV (niet alle studenten gaan nog op kamers, en dat komt niet alleen door een tekort aan kamers). En dat OV moet echt beter.

Ook van belang dat niet alleen aantallen de boventoon voeren. Het moet ook kwalitatief goed zijn. Zodat het de stad ook echt ten goede komt. Daarbij moet ook het belang van omwonenden worden meegenomen. Het moet wel leefbaar blijven.

Tot zover. Is dit afdoende?

Met vriendelijke groet,

Joëlle Gooijer - Medema
Raadslid ChristenUnie Delft
06 48487005

Groningen

Bijlage: visie CU groningen

Beste Mark en Aldert,

We hebben kortgeleden uitgebreide debatten hierover gevoerd. Ik heb i.v.m kapotte laptop niet alle stukken beschikbaar op dit moment, jullie krijgen uiterlijk begin volgende week een stand van zaken in de stad Groningen van me.

Met vr. groet,

Inge Jongman
fractievoorzitter ChristenUnie Groningen (stad)

Hoi Aldert en Mark,

Het beleid, zoals door ons in Groningen jongerenhuisvesting genoemd, omvat veel onderwerpen: nl. de huisvesting zelf, een ingestelde maar juridisch niet uitvoerbare Odbnorm (wordt nu -/- 3db), kamerverhuur + aanpak illegale panden, bouwen en 15%-kamerverhuurnorm die per straat gehanteerd wordt. In de bijlage zie je een weerslag van het debat wat onze fractie vorige maand gevoerd heeft. Dat stuur ik jullie eerst want als ik jullie alles toemail loopt jullie mailbox erg vol..... Als je meer wilt weten, mail me dan gerust terug!

Met vriendelijke groet,

Inge Jongman
fractievoorzitter ChristenUnie Groningen (stad)

Amsterdam

Dag Mark en Aldert,

Een hele korte reactie op jullie mail. Helaas hebben wij geen fractie. Daarom zitten wij ook niet ook zo midden in de materie. Het kost mij daardoor net zoveel tijd om uit te zoeken hoe het huidige maatregelenpakket eruit ziet als het jullie zou kosten. En ik kom daar nu echt even niet aan toe.

Daarom volsta ik met een kort citaat uit ons verkiezingsprogramma. Denk niet dat jullie er veel aan hebben, maar het is tenminste enigszins een antwoord.

Groet,

Hugo

Amsterdam trekt elk jaar weer meer studenten.. Dat is goed voor het leven in de stad en bovendien heeft Amsterdam hogeropgeleiden nodig voor de kenniseconomie. Daarom moeten studenten het gevoel hebben dat ze welkom zijn. Overigens is de ontwikkeling dat steeds meer studenten thuis blijven wonen niet per se een slechte: Amsterdam heeft geen tekort aan hogeropgeleiden, terwijl dat buiten de Randstad wel steeds meer ontstaat.

- De ChristenUnie is voorstander van veel meer eenvoudige studentencomplexen zoals die aan de Wenckebachweg, met betaalbare woningen waarmee de ergste nood gelenigd wordt.

- In de stadsdelen ten westen van de ringwoningwoning nauwelijks studenten. Voorzieningen en geschikte woningen moeten hen ook daarheen trekken. Dat is goed voor de diversiteit.

Maastricht

Beste Aldert en Mark,

In Maastricht is het niet gelukt om een zetel te veroveren.

Daardoor zijn we op dit moment ook niet actief met de plaatselijke politiek bezig. We moeten dus een antwoord schuldig blijven.

Groeten,

Reinder

ChristenUnie Limburg en Maastricht

Perspectief

ChristenUnie *-jongeren*

Bezoekadres:

Johan van Oldenbarneveltlaan 46
3818 HB Amersfoort

Correspondentieadres:

Postbus 439
3800 AK Amersfoort

info@perspectief.nu
www.perspectief.nu